

Între percepții și precepte în dialogul despre pădurile României

C. Palaghianu, L. Nichiforel

Palaghianu C., Nichiforel L., 2016. Between perceptions and precepts in the dialogue on Romanian forests. Bucov. For. 16(1): 3-8.

Abstract. It is largely acknowledged that reality is a social construction, the understandings of a specific phenomenon being based on the shared assumptions about the reality. Media and social networks present a puzzling and bleak image of the Romanian forestry field, which results in the fact that the general public has formed a distorted image about the precepts of forest management and their practical application. Romanian forestry system has faced important challenges after the change of the political system in 1989, reflected in the chaotic approach to forest restitution and in major governance failures to support responsible forest management. As a reaction, there is an increasing trend in presenting only sensational data (e.g. the controversial famous slogan of 3 hectares of forest disappearing each hour in Romania) and a danger that exaggerated media declarations could lead to overstated public reactions. In this context, we analyse some of the data provided in different reports and public declaration on the extent of forest area, the impact of deforestation and the annual harvesting rate compared to other European countries. The paper is intended to be a factual statement which presents and explains data and accessible information, many of them ignored by the general public. The messages sent by the environmental NGOs of protecting forest are obviously positive and we all agree that alarm signals not only increase interest on, but also responsibility towards the forest. Nevertheless, the messages must be founded on factual and accurate information. Forestry certainly means more than illegal logging, personal interests and lack of credibility. The forest is a renewable resource and its exploitation should not be exaggeratedly limited, but sustainably harvested. At the moment, in Romania the annual allowable cut (including legal and illegal estimations) is less than half of the forest annual growth. Efforts to assure natural and artificial forest regeneration are done in most of the areas. The efforts of foresters to implement responsible silvicultural measures are not properly communicated and reflected in the public dialogue on forestry. There is a need to provide clear and transparent messages and all stakeholders should be more opened to dialogue.

Keywords Romanian forests, perception, precepts

Authors. Ciprian Palaghianu (palaghianu@usv.ro), Liviu Nichiforel - Ștefan cel Mare University of Suceava, 13 Universității, 720229 Suceava, Romania.

Manuscript received July 15, 2016; revised July 22, 2016; accepted July 29, 2016; online first August 04, 2016.

Adesea considerăm că percepțiile definesc realitatea. Realitatea percepută este, în fond, o construcție socială ușor influențabilă, o interpretare adeseori ambiguă, ce poate ascunde părți de adevăr. Una dintre confirmări o constituie unanim recunoscuta pricepere românească în ale politicii și fotbalului, care a scos la iveală în perioada recentă un nou subiect: pădurile. Și după efervescența și năduful cu care oamenii vorbesc despre acest lucru este evident că percepția lor asupra silviculturii se circumscrie modului în care aceasta este zugrăvită în mass-media autohtonă și mai abilit pe rețelele de socializare.

Pe fond, silvicultura reprezintă ceva mai mult decât tăieri ilegale, interese și lipsă de credibilitate. Publicul, cultivat metodic de presă, manifestă o preferință deosebită în a consuma clișee "explozive", un exemplu în acest sens constituindu-l cele 3 hectare de pădure care "dispar" în fiecare oră din România. Ideea aceasta - chestionabilă, cum se va vedea mai încolo - a fost promovată în spațiul public de raportul¹ din 2012 al echipei din Rusia a celor de la Greenpeace. Cifra a fost preluată fără rezerve în mass-media, în timp ce raportul Inventarului Forestier Național (IFN) din 2015 a fost catalogat - de aceeași mass-media - ca fiind "halucinant"². Aceasta, în condițiile în care analiza echipei Greenpeace Rusia se baza exclusiv pe imagini satelitare gratuite, iar datele furnizate de IFN constituie rezultatul unui volum impresionant de muncă, a zeci de oameni care au efectuat măsurători reale în teren, pe baza unei metodologii transparente, susținută din punct de vedere statistic și comparabilă cu cele ale altor inventare forestiere naționale din lume.

În abundența de mesaje, devine dificil de înțeles chiar și o problemă de bază: în fond câtă

pădure avem în România? Institutului Național de Statistică (INS) oferă date despre suprafața pădurilor din fondul forestier național, care reprezintă practic suprafața aflată sub incidența administrării silvice, suprafață care a crescut de la 6,22 milioane hectare în 1990 la 6,38 milioane hectare în 2014³. Pe același subiect, plecând de la definiția pădurilor acceptată internațional, care asigură comparabilitatea cu alte state, studiul IFN a identificat 6,9 milioane de hectare acoperite cu păduri⁴. Reiese o diferență de 0,52 milioane de hectare care sunt terenuri acoperite de „păduri” neincluse în fondul forestier de a căror gestionare silvică se ocupă doar tangențial. Raportarea unei suprafețe forestiere mai mari decât ceea ce se știa din statistica INS a fost tocmai ceea ce a intrigat nu doar opinia publică ci și pe unii specialiști. Asta în ciuda faptului că în același an, în raportul amintit a celor de la Greenpeace s-a identificat o suprafață forestieră totală de 8.171.399 de hectare⁵. Faptul că nu s-a considerat relevant să se mediatizeze informația potrivit căreia, conform propriilor identificări, suprafața acoperită de pădure în România ar fi mai mare cu 1,2 milioane hectare față de cifrele IFN, arată cât de ușor poate fi distorsionată realitatea, inclusiv în numele unor idealuri nobile. Pentru că asta pune în discuție inclusiv câte din cele 3 hectare tăiate pe oră sunt în fond forestier și câte în suprafața adițională considerată „pădure” de specialiștii echipei din Rusia. Tot în aceeași perioadă, societatea civilă era inflamată de o infogramă sub egida "Plantăm fapte bune", care prezenta, fără a cita vreo sursă, că aceeași suprafață a pădurilor din România a scăzut dramatic de la 7,6 milioane în 2005 la 6,38 milioane hectare în 2010⁶, afirmații total nefondate. Să înțelegem că faptele bune nu trebuie să se bazeze pe surse de date credibile și corect mediatizate?

¹Evoluția suprafețelor forestiere din România în perioada 2000 – 2011, (Greenpeace Rusia) – www.greenpeace.org

²<http://www.paginadeagricultura.ro/raport-halucinant-ifn-nu-exista-defrisari-in-romania/>

³Institutul Național de Statistica, <http://www.insse.ro/>

⁴Inventarul Forestier Național, <http://roifn.ro/site/>

⁵<http://www.greenpeace.org/romania/Global/romania/paduri/Despaduririle%20din%20Romania/Evolutia%20suprafetelor%20forestiere%20din%20Romania%202000-2011.pdf>

⁶<http://www.romaniapozitiva.ro/romania-pozitiva/infografic-istoricul-taierilor-de-paduri-in-romania/>

Preocuparea pentru mediu și pentru protejarea unei resurse naționale importante, precum pădurile este vitală, dar trebuie acceptat și faptul că lemnul este o materie primă regenerabilă, iar silvicultura este responsabilă nu (doar) de protecția acestei resurse, ci și de gestionarea ei. Însăși ideea de sustenabilitate, atât de des invocată în prezent de societatea civilă, pleacă de la principiile formulate de un silvicultor (Hans Carl von Carlowitz) încă de la 1713. Silvicultura nu este o știință apărută peste noapte pentru a scuza tăierea pădurilor unei țări, iar silvicultura românească are, pe fond, unele dintre cele mai stricte reguli de gestionare la nivel european. Argumentarea sustenabilității gestiunii silvice se bazează pe o proporție, derivată din volumul ce se extrage din cantitatea totală de lemn acumulată anual în păduri. Există țări cu o silvicultură respectabilă ca imagine publică, unde se taie peste 70% din acumularea anuală (Austria, Cehia, Finlanda, Germania, Suedia). Austriecii exploatează anual 23 milioane m³ dintr-o acumulare de 30 milioane m³/an, în timp ce cehii, cu o suprafață de pădure mai mică de jumătate din cea a României, extrag același volum de masă lemnoasă ca și noi (17 milioane m³ de pe 2,6 milioane hectare)⁷. În ambele țări acestea sunt valorile legal programate, pentru că pădurea beneficiază de o rețea densă de drumuri forestiere, iar regulile de gestionare sunt mult mai permissive. Tot cu titlu de exemplu, o analiză a pădurilor din Finlanda sau Suedia, bazată pe imagini satelitare, ar arăta suprafețe tăiate ras mult mai mari decât cele de la noi. Cu toate acestea, societatea civilă din acele țări nu este inflamată de pericolul dispariției pădurilor, aceasta deoarece există programe educaționale și de informare privind elementul esențial al continuității acestora: exploatarea unei resurse regenerabile. Educarea consumatorului în direcția utilizării unei resurse regenerabile ar trebui să preocupe de asemenea ONG-urile de mediu, astfel ca întreaga societate să înțeleagă, spre exemplu,

că lemnul este o alternativă de consum mult mai responsabilă față de mediu comparativ cu plasticul sau betonul.

În România, volumul tăiat legal și ilegal nu depășește, conform estimărilor IFN, jumătate din creșterea anuală de 54 milioane de m³. Dacă e să ne continuăm joaca cu cifrele, reiese că în fiecare minut se adaugă pădurilor României aproximativ 100 m³, din care 34 m³ intră în circuitul economic legal, iar 16 m³ în cel ilegal, considerând veridică valoarea de 8,8 milioane de m³ tăiată ilegal anual. Trebuie precizat însă că deși aceste informații au circulat în mediul public nu există un raport oficial care să și le asume.

Evident, însă, că presiunea tăierilor este mai mare pe pădurile accesibile, care sunt și cele mai vizibile pentru societate. O importantă parte a surplusului acumulat anual în pădurile României se regăsește însă în pădurile primare (un termen mai adecvat decât donquijotescul „păduri virgine”), pentru a căror identificare și protejare există un suport activ, inclusiv din partea unora dintre silvicultori. Plătește cineva compensații financiare proprietarului căruia i se impune o asemenea funcție de protecție? Vizitarea comună a realității arată că de 25 de ani în România nu o face absolut nimeni. Asta în timp ce în Croația există o taxă pentru păduri pe care fiecare firmă o plătește și care anual cumulează 80 milioane de euro. Este pregătită sau nu societatea noastră să plătească o asemenea taxă care ar putea asigura conservarea tuturor pădurilor cu structuri primare?

Mesajele de protejare a pădurii sunt evident pozitive și cu toții suntem de acord că semnalele de alarmă sporesc nu doar interesul, dar și responsabilitatea față de pădure. Cu toate acestea, nu întotdeauna scopul scuza mijloacele. Când adevărul este susținut prin date eronate sau construcții tendențioase, realitatea este prezentată deformat și subiectele sensibile pot fi ușor manipulate; iar o comunitate inflamată are reacții și acțiuni exagerate. Ne înspăimântă

⁷ State of Europe's Forests 2015 Report, <http://www.foresteurope.org/fullsoef2015>

⁸ Inventarul Forestier Național, <http://roifn.ro/site/>

ideea că se taie 3 hectare pe oră? Un la fel de simplu calcul ne arată că, ținând cont de volumul anual de lemn aprobat pentru a fi exploatat (cca. 19 milioane de m³), putem obține o ”viteză” a tăierilor mult mai mare. Considerând un volum mediu la hectar de 322 m³(8), obținem pentru volumul exploatat anual o suprafață de circa 60 mii hectare. Continuând ideea și împărțind succesiv suprafața la numărul de zile din an și, apoi la numărul de ore din zi obținem de fapt o suprafață de peste 6 hectare pe oră, pădure ce trebuie tăiată (legal!).

Dacă este să tratăm foarte simplist problema, vedem că de fapt cele 3 hectare nu au acoperire. De ce nu găsim însă 6 hectare tăiate pe oră? Pentru că volumul respectiv va rezulta doar într-o mică pondere din tăierea integrală a unor suprafețe (tăieri rase), atâta timp cât mare parte a regenerărilor se fac prin extragerea selectivă a unor grupe de arbori. În plus, nu toate tăierile rase sunt ilegale, cum nici tăierile rase programate amenajistic nu conduc la ”dispariția pădurii”, aceste tăieri fiind o metodă de regenerare preferată în cazul unor specii (e.g. molid).

Cum ne descurcăm, așadar, cu un stereotip recent, cel al așa-ziselor defrișări? Deși uneori a fost explicat corect termenul de defrișare – ca fiind tăierea rasă în urma căreia are loc schimbarea categoriei de folosință a terenului, caz foarte rar întâlnit în România – inerția la nivelul percepției publice este încă una consistentă. Și nu ne blocăm aici într-o etichetare greșită sau într-o nepotrivire semantică, ci vorbim de o neînțelegere a modului în care funcționează silvicultura. Mai precis, nu se înțelege modul de regenerare a pădurii sau de perpetuare a acesteia. Poate că ar fi utilă o analogie cu situația din agricultură unde, pentru a crea o nouă cultură, trebuie eliberat terenul prin recoltarea culturii care a atins deja stadiul de maturitate. Dacă împăduririle sunt folosite masiv de ONG-uri ca mijloc de „propagandă verde”, regenerarea naturală și măsurile silvicultur-

le care o fac posibilă nu se regăsesc deloc în percepția publică. Mai aproape de adevăr, ar trebui spus – tot cu calcule - că împăduririle echilibrează acea sumă de hectare care ”dispar” în fiecare oră. Ținând cont de cele cca. 30 mii hectare regenerate anual de Regia Națională a Pădurilor (RNP) Romsilva, dar și de acțiunile celorlalți proprietari sau administratori de pădure, ajungem la suprafețe de cca. 50 de mii de hectare regenerate anual. Mergând pe același calcul simplu, de raportare a acestei suprafețe la numărul de zile din an și numărul de ore din zi, am vedea că în fiecare oră ”apar” 5-6 hectare de pădure. De ce nu ar fi vizibil și un astfel de mesaj? Pentru că atunci am vedea ce anume echilibrează balanța, iar mesajul IFN nu ar mai fi privit cu suspiciune și catalogat drept ”halucinant”. S-ar putea înțelege astfel, de ce nu a scăzut suprafața acoperită de pădure raportată de Institutul Național de Statistică în ultimii 20 de ani ci, din contră, aceasta a crescut cu cele 0,2 milioane de hectare. Pentru că acum, cu toți ochii ațintiți obsesiv pe acel vitezometru virtual, rămas blocat la cele 3 hectare de pădure pe oră, percepția publică proiectează deja imaginea unei clepsidre prin care se scurg, sub formă de rumeguș, ultimele păduri din România.

Nu dorim ca prin afirmațiile de mai sus să fim considerați părtinitori – ele reprezintă argumentarea unor cifre accesibile celor interesați, multe dintre ele fiind adesea ignorate. Degradarea imaginii silviculturii în spațiul public nu este doar rezultatul unor atacuri mediatice, ci și a deficitului de gestionare a pădurilor din ultimii 20 de ani, ale cărui consecințe devin acum vizibile. Totuși, poate fi acuzată o întregă breaslă de modul ”*haotic și lipsit de viziune*”⁹ în care s-a abordat problema retrocedării pădurilor, de blocajele administrative generate de faptul că un domeniu atât de important este subiect de negociere politică la fiecare remaniere guvernamentală sau de lipsa de finanțare pentru lucruri pe care statul și le-a asumat

⁹ Curtea de Conturi 2012. Sinteza Raportului de audit privind „Situația patrimonială a fondului forestier din România în perioada 1990-2012.

¹⁰ <http://www.afir.info/>

prin lege? Alte argumente ce pot fi invocate în acest sens sunt date de dezinteresul de a finanța silvicultura din fonduri europene și accesarea redusă a programelor existente (în cazul măsurilor 221 și 122 ale PNDR 2007-2013 gradul de absorbție a fost de sub 1%, conform rapoartărilor AFIR¹⁰).

Ar trebui subliniat și faptul că însăși percepția silvicultorilor asupra propriului lor sistem s-a modificat substanțial în ultimii 20 de ani: într-un studiu făcut în anul 2011¹¹, 82% dintre cei 148 ingineri silvici chestionați considerau reală problema tăierilor ilegale, iar 75% considerau corupția și influența politicului în administrare ca fiind principalele probleme ale sistemului. Cu singurul neajuns că vinovații sunt identificați tot timpul de partea cealaltă a baricadei: inginerii silvici din sistemul de stat consideră deficitar modul de gestionare a pădurilor private, administratorii pădurilor private evocă ineficiența și politizarea RNP Rom-silva și, toți împreună, acuză lipsa de sprijin din partea ministerului de resort. În acest fel, un sistem încremenit la nivel de reacții, face cu greu față provocărilor la care este supus recent de societatea civilă.

Ca parte a sistemului, silvicultorii percep uneori pădurea și realitatea forestieră doar prin ceea ce este scris în amenajament, ridicat la rang de biblie profesională (în spatele căreia e dogmă, dincolo de bine și de rău...). Omul de pe stradă nu are cum să înțeleagă "versetele" amenajamentului atât timp cât elaborarea și aplicarea lui reprezintă un fel de alchimie accesibilă doar inițiaților. Experiența elaborării planurilor de management pentru siturile Natura 2000 arată, în acest sens, cât de străin este amenajamentul pentru colegii din domeniul conexe (ecologi, biologi etc) care nu găsesc un limbaj comun de discuție cu colegii silvici, atunci când sunt puși în situația de a lucra împreună. Să fie însă doar vina silvicultorilor?

Se pare că devine din ce în ce mai important

ca tu, silvicultor, să fii capabil să argumentezi de ce regenerarea – deci tăierea – pădurii este vitală pentru menținerea tipului natural fundamental de pădure, fără de care nu ar mai exista habitate naturale. Or tocmai capacitatea de comunicare îi lipsește inginerului silvic, care își vede câteodată întregul bagaj tehnic pus la îndoială de noii apărători ai pădurilor, ce excelează prin bună-voință, dar nu neapărat și prin competență.

Majoritatea țărilor vestice au depășit această fază, reacția fiind cea de adaptare a discursului silvo-tehnic la provocările tot mai insistente venite din partea societății civile. Una din facultățile tradiționale de silvicultură din Europa, cea de la Universitatea din Freiburg, Germania, a ajuns astăzi să se numească Facultatea de Mediu și Resurse Naturale, științele silvice fiind dublate cu noțiuni de sociologie și de protecția mediului.

Să fie acesta semnul disoluției unui corp profesional sau începutul unui dialog interdisciplinar autentic? Îclinăm să credem că a doua ipoteză e mai adevărată. În mod evident, admitem că perspectiva diferită a observatorilor poate să conducă la aprecieri distincte sau chiar divergente, dar din păcate asistăm și la un dezechilibru vădit, deoarece perspectiva intra-muros asupra pădurilor nu pare să fie oferită de cineva. Există o parte a silviculturii care este de-a dreptul invizibilă, care nu este reflectată în percepția publică, și anume, aceea conținută în ideea de continuitate a pădurii, reflectată prin asigurarea regenerării și a integrității fondului forestier. Disproporția știrilor legate de despăduriri, defrișări și tăieri ilegale, comparativ cu cele referitoare la împăduriri sau la efortul necesar pentru regenerarea naturală a stejăretelor (păduri pentru care aceasta chiar constituie o problemă) pare să domine percepția publică actuală. Nici aici nu trebuie să rămânem blocați în contemplarea furioasă a acestei situații, ci trebuie găsită o cale comună de a ieși din izolarea auto-impusă.

¹¹Nichiforel, R., 2011. Responsabilități sociale și de mediu în guvernarea pădurilor din România. Teză de doctorat, Universitatea Ștefan cel Mare Suceava.

Prin cele afirmate până acum nu dorim să se înțeleagă că sectorul forestier este unul perfect sau că multe din problemele ridicate în presă nu sunt reale. Însă, dincolo de jumătățile de adevăr, de pozițiile inadecvate sau de reacțiile exagerate, trebuie avut în vedere că, adeseori, în spatele unei realități există mai multe perspective care trebuie luate în considerare atunci când se pun în circulație informații cu titlu de adevăruri absolute. Eforturi par să exis-

te în această direcție. Greenpeace România a lansat recent o platformă de sesizare a tăierilor ilegale care arată că principiile gestionării silvice le-au devenit mult mai familiare¹². Fără implicarea corpului silvic în limitarea ilegalităților, argumentele noastre privind preceptele silviculturii responsabile vor fi însă luate în derizoriu. Nu doar la nivelul percepțiilor, ci și al acțiunilor, trebuie să încercăm mai mult să *fim*, și nu doar să *părem*, apărătorii pădurilor.

¹² <http://www.salvezpadurea.ro/>